

BITIS ARIETANS, DE POFADDER

John en Marion Bakker,
Spuistraat 119, 2987 TH Ridderkerk.
Telefoon: 0180-413492.
E-mail: navajo@hetnet.nl

DE POFADDER IN DE NATUUR

De Afrikaanse pofadder is (samen met de Europese adder en de zaagschubadder) één van de wijdst verspreide slangensoorten, voorkomend ten zuiden van de evenaar tot het Arabisch schiereiland. Pofadders worden aangetroffen in alle biotopen van Afrika, behalve in regenwouden en de meer steriele, kale woestijnen. Ze komen voor van zee-niveau tot 1600 meter hoogte en zijn vaak te vinden in de buurt van menselijke nederzettingen.

Haar korte dikke uiterlijk is voor de meeste leken op het gebied van slangen het prototype van een gifslang. De kop is afgeplat driehoekig van vorm. De schubben op het lichaam zijn sterk gekield.

Hoewel kleur en tekening (of het ontbreken hiervan) sterk variëren in haar enorme verspreidingsgebied, komt de klassieke tekening van bruine en zwarte tot zandkleurige en gele strepen steeds terug. De mooiste exemplaren (uit het zuidoosten van Afrika) hebben een warme chocoladebruine grondkleur met een citroengele en zwarte, fluweelachtige uitstraling. De mooist gekleurde dieren zijn bijna altijd mannetjes.

Er zijn ook veel afwijkende patronen en kleuren, zowel in het wild als in gevangenschap. Melanistische (zwarte), gestreepte, 'groene' en dieren zonder tekening zijn bekend. In de overlappende gebieden met de gabonadder (*Bitis gabonica*) komen hybriden voor. Dit zou een eigen oplossing van de natuur kunnen zijn voor het behoud van de genen van *Bitis gabonica*, die met uitsterven wordt bedreigd als er steeds meer regenwoud wordt vernietigd.

HET HOUDEN IN GEVANGENSCHAP

Het houden in gevangenschap van *Bitis arietans* is niet echt moeilijk (voor ervaren gifslanghouders), en lange tijd was ze dan ook zo'n beetje de meest gehouden en gekweekte gifslang. De basisvereisten zijn; een terrarium van zo'n 150 bij 60 centimeter, een droog substraat van zand, grind, kranten enz. Verder, in tegenstelling tot bijvoorbeeld *Bitis gabonica* en *Bitis nasicornis*, een goede zonnespot, die de plek eronder zo'n 10 graden hoger maakt dan de rest van het terrarium. Hierdoor is een bodemverwarming niet echt nodig. En natuurlijk een schuilplaats in de vorm van een stenen hol, een doos, kist, of iets dergelijks. Bij het achterwege laten van een schuilplaats zullen de meeste (wildvang) dieren snel gestresst raken en constant 'puffen' en naar het glas (en de verzorger daarachter) bijten. Dit resulteert vaak in een kapotte bek en gebroken tanden. Dit laatst veroorzaakt dan weer vaak monddrot (*Stomatites ulcerosa*) en ga dat maar eens twee maal per dag behandelen!

Water moet te allen tijde aanwezig zijn in een kleine, ondiepe kom om ervoor te zorgen dat de luchtvochtigheid niet te hoog wordt. Dieren uit de droogste verspreidingsgebieden, en vooral jonge dieren, schijnen net als andere *Bitis*-soorten moeite te hebben met drinken uit de waterbak, maar drinken vaak heftig als er water op de stenen of hun eigen lichaam wordt gesproeid.

VOEDSEL EN VERTERING

Pofadders zijn ongelooflijke eters en stoppen pas als ook boeren niet meer helpt. Jonge dieren eten in de natuur vaak hagedissen, kikkers, padden en andere slangen. Branch beschrijft een geval waarin een jonge pofadder een jonge schildpad had verorberd. Volwassen dieren schijnen een voorkeur te hebben voor

warmbloedige prooi, zowel zoogdieren als vogels, en dieren in gevangenschap accepteren dan ook muizen, ratten, konijnen, kuikens enz. Levend aangeboden prooi wordt gebeten en vastgehouden tot hij sterft, mits de prooi niet te groot is of te heftig tegenwerkt. Anders wordt hij losgelaten en later opgezocht.

De grote tanden worden gebruikt om de prooi naar de keel te transporteren, waarna het gewone slikken begint. Net als bij de andere *Bitis*-soorten kan er tussen voedselopname en ontlasting een vrij lange tijd (tot wel drie maanden) zitten. Daarom is het belangrijk de dieren niet te overvoeren: één rat in twee tot drie weken voor een volwassen dier is genoeg om het gezond te houden.

KWEKEN

Pofadders worden, zoals gezegd, regelmatig gekweekt (en vandaar vaak op beurzen e.d. aangeboden waar wij later nog op terugkomen). Mannetjes voeren zeer felle paringsdansen uit, waarna de winnaar er met het wijfje vandoorgaat. De pofadder is waarschijnlijk de meest vruchtbare van alle slangen en misschien zelfs wel van alle reptielen. Worpen van 50 jongen zijn normaal en zeer grote wijfjes uit Oost-Afrika hebben zelfs 100 jongen geworpen.

Skinner beschrijft een geval van maar liefst 134 jongen in het Nairobi-Slangenpark in 1971 en Branch en Obst melden een worp van 156 jongen. Dit mag worden gerekend als de grootste geboorte, met als enige uitzondering misschien de legsels van zeeschildpadden.

De jongen zijn agressieve miniatures van de ouders en zo'n 15-20 centimeter lang. In de natuur schijnen veel dieren de eerste drie maanden van hun leven vreemd genoeg zonder voedsel te overleven en desondanks tot 25% te groeien. In het terrarium echter eten ze vaak al vóór de eerste vervelling.

Jonge dieren kunnen snel groeien en na een jaar al ruim 65 centimeter meten, wat nog overtroffen wordt door dieren in gevangenschap.

Jonge dieren staan bekend om hun kannibalisme en tijdens de voeding van verscheidene bij elkaar gehouden exemplaren moet je altijd opletten. Op latere leeftijd schijnt deze afwijking te verdwijnen.

Jonge dieren zijn zeer strijdlustig en uiterste voorzichtigheid is dan ook geboden bij de omgang met hen. Iemand die niet met het geslacht *Bitis* bekend is, onderschat de bijradius van een jonge pofadder gemakkelijk. Zelfs de beet van een jong dier heeft dramatische gevolgen, zoals permanente onbruikbaarheid van het getroffen lichaamsdeel en zelfs amputatie. Het behoorlijk zware, voornamelijk cytotoxische (cel- en weefselvernietigende) gif veroorzaakt verder necrose (weefselsterfte) op en rond de plaats van de beet. Verder heeft de gebetene ondukbare pijn en enorme zwellingen door oedeemvorming. Dit kan leiden tot shock, verlies van de totale bloeddruk en uiteindelijk de dood.

BIJTGEVALLEN

In Afrika zijn pofadders verantwoordelijk voor de meeste bijtgevallen onder de bevolking. Dit is te wijten aan hun camouflagekleuren waardoor ze moeilijk te ontdekken zijn in hun natuurlijke omgeving. De natuur heeft de pofadder uitgerust met een karakter dat er voor zorgt dat je een ontmoeting met zo'n billenbijter, zelfs als het goed afloopt, niet snel vergeet. Jammer genoeg loopt de plaatselijke bevolking vaak nog barrevoets rond en *als* ze op haar trappen *need we say more?* Het is moeilijk om accurate cijfers te krijgen, maar in Zuid-Afrika en Kenya wordt minder dan 5% van de beten behandeld in medische posten. Hoeveel mensen hun heil zoeken bij lokale medicijnmannen is onbekend.

VIJANDEN

De pofadder heeft veel vijanden waaronder zwijnen, mangoesten, andere slangen, varanen en slangenevende vogels. Veel dieren sterven aan de branden die regelmatig op de savannen ontstaan. Ook de mens draagt (natuurlijk) weer zijn steentje bij, met geweren en auto's. Maar waarschijnlijk is één van de meest curieuze redenen het geloof onder de lokale medicijnmannen dat het vet en de galblaas van deze dieren wondermiddeltjes zijn tegen allerlei ziekten. Je zal dan ook maar zelden een medicijnman aantreffen zonder uitgebreide voorraad.

EEN LAATSTE WOORD

Eerder schreven we al, dat jonge dieren regelmatig worden aangeboden. Jaren geleden werden er op de slangendag, toen nog in het botanisch lab in Utrecht, jonge dieren aangeboden voor f 10,- We zullen de naam van de persoon niet noemen. Wijzelf en vele anderen zagen, dat er dieren aan jeugdige leden van zo'n 15 jaar werden verkocht. Maar wat wil je? Toentertijd kostte een jonge, 'gewone' guttata nog 35 piek. Je kunt je voorstellen wat er met de meeste van die dieren is gebeurd: na een tijdje, soms een paar maanden, soms één dag, werd de verzorger toch wel benauwd over zijn aankoop en moest het diertje weer weg, of belandde dezelfde dag nog (waar gebeurd) in de vriezer zonder uit het bamibakje te zijn gehaald waarin het was gekocht.

We raden niemand aan om pofadders of wat voor gifslangen dan ook impulsief aan te schaffen. Dit is niet hypocriet bedoeld, zo van: wij kunnen het lek-

ker wel en jullie niet. Het houden van gifslangen is niet zo gemakkelijk als het wel lijkt. Natuurlijk, als je op een expo of bij een liefhebber thuis bent, ligt een dier rustig achter glas. Maar datzelfde glas moet ook wel eens open. Het terrarium moet worden gereinigd, de waterbak verversd enz., en wat dacht je als een dier zelf moet worden behandeld?

Wil je toch aan gifslangen beginnen, zorg dan dat je goed bent voorbereid. Zorg dat het terrarium klaar staat, laat het bijvoorbeeld een maand bewonen door een niet-giftige slang om te zien of het ontsnappingsvrij is. Zorg voor haken, pincetten enz. en lees, lees, lees... Ga langs bij ervaren liefhebbers (wel eerst even afspreken). Vraag zoveel mogelijk, en vooral, verzorg eens een tijd een niet-giftige slang alsof het een gifslang betrof. Hiermee wordt bedoeld; kom nooit met je handen in het terrarium of aan het dier. Gebruik haken, pincetten voor de voeding, ontlastingschepjes op een steel voor de schoonmaak enz. Een jaar geen vergissing gemaakt? Succes.....

LITERATUUR

- Branch, B. & Spawls, S., (1995), *The dangerous snake of Africa: Natural history species directory, venoms & snakebite*. Ralph curtis Publications.
- Markley, H., *The giant vipers of Africa*. The Vivarium 4(1).
- Mertens, J., (1987). *Living snakes of the world in color*. Sterling publishing compagny inc, NY USA.

Eerder verschenen in *Het Terrarium*.

